

DE ZOON
VAN DEN WIJNGAARDENIER
eene episode
uit het leven van Calvin door **BAS.**

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

DE ZOON VAN DEN WIJNGAARDENIER

EENE EPISODE UIT HET LEVEN VAN CALVIJN

DOOR

BAS

VIERDE DRUK

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

„Het is Calvijn, gestreng Heer, hij is student
aan de Universiteit.” bladz. 12

I.

Eene plant, die in het verborgene bloeit.

De ontzaglijke verandering, door de Hervorming teweeggebracht, was niet alleen merkbaar in 't vaderland van den grooten Luther, maar deed zich ook in de andere landen van Europa gevoelen.

Zeer veel tegenkating vond ze vooral in het katholieke Frankrijk. Alle krachten werden daar door de Roomschegezinde regeering aangewend om het zogenoemde kwaad in zijne beginselen te smoren, en geene middelen werden ontzien om elken aanhanger der nieuwe leer door de ruwste middelen tot afval te bewegen.

Maar ook in dat land bleek ten duidelijkste, dat het bloed der martelaren de kerk vruchtbaar maakt.

Groote, krachtige, door God rijk begaafde mannen hadden in Nederland, Zwitserland en in andere landen, het werk van Luther voortgezet, en, goed noch bloed ontziende, spanden zij alles in om voor de groote zaak te ijveren, om den blinden de oogen te openen, en de heerlijke boodschap van het Evangelie aan allen te verkondigen.

In Frankrijk was Calvijn een der meest gezegende werktuigen in 's Heeren hand. Hoewel nog jong, en

alleen te midden van eene hem vijandige wereld, ving hij moedig den strijd aan, sterk in zijn God.

We ontmoeten den jongen Calvijn als student aan de Universiteit te Parijs. We vinden hem in zijn studeervertrek in de Rue des Bernardins op een Novemberavond van 't jaar 1533. Het is den fieren, moedigen jonkman aan te zien, dat bange zorgen hem kwellen. De rimpels, die zich op het anders zoo gladde en zonnige voorhoofd vertoonen, de onrust, die hem uit de oogen straalt en de gejaagdheid, waarmee hij zijn kamer op en neer gaat, ze bewijzen ons, dat daarbinnen een hevige strijd gestreden wordt. En geen wonder.

Calvijn twijfelde niet aan de zegepraal van het Evangelie, maar hij zag die nog zooverre en door zoovele droeve wolken van hem gescheiden. Hij wist het, dat de zaak des Heeren met zoovele moeilijkheden heeft te worstelen als er steenen zijn op den weg, en dat eigenbelang, onkunde en slaafschheid haar gedurig weerhouden. Dat zij wankelen, zelfs vallen kan, en men haar somtijds verloren waant; maar ook geloofde hij, dat de Heere, wien niets te wonderlijk is, haar alle vijanden doet overwinnen.

„Dit echter is noodig,” zoo sprak hij schier overluid, „dit is noodzakelijk dat zij, die de banier dragen, den aanval doen met een onwrikbaren moed; zij moeten niet terugdeinzen voor gevaren en niet vluchten, wanneer hun het vijandelijk krijgsgeschréeuw in de ooren klinkt.

Maar hoe zal in deze goddelooze wereldstad de gemeente des Heeren kunnen groeien? Hoe lang zal zij nog in 't geheim en 't verborgen moeten leven, en wat zal het einde zijn? Ontdekking is zeker en dan?”

Hij bracht de hand aan het hoofd en stond een wijle stil.

Toen knielde de jonkman neder en stortte zijn hart

uit voor den Heere en smeekte om kracht en moed, om, hoewel jong, toch in Zijn naam het reeds aanvaarde werk voort te zetten en zoo mogelijk te voltooien.

Eenige ver verwijderde, doffe slagen van de torenklok brachten hem tot de hem omringende werkelijkheid terug.

Hij begaf zich naar 't raam en staarde naar buiten. Aan den hemel schitterden een menigte van sterren. Rondom heerschte duisternis: alles scheen in diepe rust.

„Komaan, niet gearzeld,” mompelde de student, „de weg is nog lang, de tocht is niet vrij van gevaar, maar Hij, die boven de sterren troont, zal mij door Zijne Engelen bewaren.”

Calvijn hing een grooten mantel om zijne schouders, zette zijn breedgeranden hoed op de golvende lokken en doofde haastig het licht uit, waarna hij de steile trappen afdaalde. Eerst wisselde hij nog eenige woorden met den ouden Pierre Broussel, den eigenaar van het huis, en verliet toen ijlings de woning. Hij verdween in de richting van de voorstad St. Victor.

„Wat dat jongmensch toch bezielen mag,” zei de oude Pierre in zichzelf, toen hij de deur achter den haastig vertrokken jonkman gesloten had, „wat hem in den laatsten tijd bezig houdt, weet ik niet; het gaat mijne bevassing te boven. Vroeger zoo afgetrokken en nú, bijna nooit is hij des nachts op zijne kamer.

Vroeger plaagden hem zijne vrienden en schulden hem dikwijls uit voor „werkezel,” en dergelijke lieve woordjes meer, en nú, 't is vreemd, het schijnt dat zijn studeervertrek hem te eng geworden is. Hij wil uitvliegen als een jonge vogel.

Wat dat beteekent moet ik weten, het koste wat het wil.”

De gewezen lakenkooper zette zijne mijmeringen nog geruimen tijd voort, zonder tot een oplossing te

komen, terwijl onze student met vluggen stap door de straten en stegen van de hoofdstad voortging. Ondanks de tastbare duisternis aarzelde hij geen oogenblik in de keuze van zijn weg, maar ging met zekerheid en met snelheid voort in de richting der voorstad. Hij hulde zich nog enger in zijn mantel en trok den hoed dieper in de oogen om zijn gelaat tegen den fellen najaarswind te beveiligen.

Langzamerhand wordt het terrein vrijer, de huizen worden schaars en aan alles is te bemerken, dat de voorstad bereikt is en het eigenlijke Parijs achterligt. Nog slechts eenige schreden en Calvijn schijnt zijn doel te hebben bereikt. Hij begeeft zich naar een aan de zijde van den weg gelegen huis en tikt eenige malen zacht tegen het gesloten venster. Door eenige reten straalt hier en daar licht, een bewijs dat de bewoners, ondanks het nachtelijk uur, nog niet slapen.

„Wie daar?” klinkt het op gedempten toon van binnen.

„Ik ben het, Calvijn,” is het antwoord. Aanstonds wordt de deur geopend en de bewoner noodigt den student met hartelijke bewoordingen binnen.

„Gij dacht zeker, dat ik dezen nacht zou verzuimen,” sprak Calvijn, terwijl hij de hem toegestoken hand hartelijk schudde.

„Niemand onzer heeft ook maar één oogenblik getwijfeld, ofschoon we reeds een half uur bijeen zijn,” zei de wijngaardenier, terwijl hij den bezoeker vooring naar de huiskamer.

Toen Calvijn het vertrek binnentrad, zag hij daar een twintigtal personen bijeen, allen gezeten om een tafel, die uit planken en schragen was samengesteld.

Terwijl de student zich van zijne overvloedige kleeding ontdoet, nemen wij de vrijheid eens van nabij met het gezelschap kennis te maken. Het zijn allen mannen

in de kracht van hun leven. Slechts twee vrouwen merken we onder de aanwezigen op. Het zijn de moeder, en Marie, de dochter des huizes. Die fiksgebouwde, kloeke jongeling, met dat hooge en schrandere voorhoofd is Paul Métier, de zoon van den wijngaardenier. Zijn ernstige en vastberaden blik boezemt ons onwillekeurig belangstelling in. Wij kunnen het hem aanzien, dat persoonlijke moed een van zijn eigenschappen is, terwijl het donkerblauw in zijn oog tevens getuigt van gevoel en liefde voor de zaak, die hij begonnen is.

Zijn buurman, Jacques Vauteux, vormt een schrille tegenstelling met hem.

Ook *zijn* figuur is fors en zijn vereelde handen getuigen van harden arbeid, ook *zijn* gelaatstrekken zijn regelmatig, maar hij heeft niet dien helderen, vrijen oogopslag van Paul. Zijn kleine, grijze oogen liggen diep in het hoofd; zij verraden schrandereheid, maar tevens sluwheid en arglist. Zijn sluike, stugge haren bedekken gedeeltelijk zijn voorhoofd. Om zijn mond speelt een dubbelzinnige glimlach; men weet niet of hij vroolijk is of droevig; zijn geheele persoon is een tegenstrijdigheid.

Hij is in den dienst van den ouden Métier, en is reeds van kindsbeen aan in zijn wijngaard werkzaam geweest.

Wij werpen voorts nog een vluchtigen blik op de andere personen, allen menschen uit den handwerksstand, en ons onderzoek is volbracht.

Calvijn heeft zich, na alle aanwezigen minzaam te hebben gegroet, aan 't hoofd van de tafel nedergezet.

„Vrienden,” zegt hij, „de Heere heeft het gewild, dat we elkander hier nogmaals ontmoeten. Misschien is het de laatste maal, want de regeering heeft een bevel uitgevaardigd tot uitroeiing van de ketterij. Met de uitvoering van dit wreede bevel is belast de

u allen welbekende Jean Morin, de rechter, die zich door zijne wreedheid overal heeft berucht gemaakt. Men zal zich voorloopig bepalen tot het vatten van de aanvoerders. De spionnen doorkruisen alle hoeken der stad om die op te sporen en ook ik ben niet zeker, dat ik niet in handen der dienaren van 't gerecht zal vallen. Maar, broeders, is het niet schoon te mogen strijden voor de zaak des Heeren? En zouden we niet allen ook voor die zaak willen lijden? Christus heeft voor ons oneindig meer geleden; Hij is zelfs den dood gestorven voor ons, zondaren; en zouden wij dan niet desnoods willen sterven voor Hem? Laten we de weinige uren, die ons nog resten vóór de dag aanbreekt, besteden met elkander op te wekken en te vermanen. Het Woord Gods heeft een wonderbare kracht."

Meteen haalde hij een Bijbel te voorschijn en begon een gedeelte daarvan voor te lezen en te verklaren.

Men kon het den aanwezigen aanzien, dat het Woord hen vertroostte en aanmoedigde. Zelfs bij de zwaksten scheen alle vrees geweken, toen de jonge student met vuur en bezieling sprak.

Alleen op Jacques' gelaat was geen verandering te bespeuren. Schijnbaar doelloos gleden zijn blikken rond; gelukkig dat niemand in zijn binnenste kon lezen.

Want daarbinnen klonk een juichtoon; daar vierde een duivel zegepraal. „Niet tevergeefs heeft onze priester ons gewaarschuwd voor die vervloekte leer. Met duivelskunsten gaan ze om en ze lezen in verboden boeken. Maar wie weet waar die kettersche student nog goed voor is! Wie weet of hij nog niet het middel kan zijn, dat Jacques de tuinknecht wordt Jacques de tuinbaas! Of zou de halsrechter voor den ijverigen dienaar der kerk, die hem den hoofdaanvoerder in handen levert, niet een belooning over hebben voor zijne trouwe diensten? Ja waarlijk

Calvijn! ge hebt uw laatste liedje gezongen, ge hebt voor de laatste maal uw wederspanningheid getoond tegen de ware kerk."

Goed dat de anderen deze alleenspraak niet hoorden. Ze letten niet op den altijd zoo stillen knecht, die nog nooit iets had uitgelaten van de gedachten, die in hem omgingen.

De vergadering was geëindigd. De student maakte zich gereed te vertrekken. Ook de andere aanwezigen maakten zich klaar om heen te gaan.

"Vrienden," zei de oude Pierre, die het gewicht van het oogenblik gevoelde, „misschien is dit onze laatste vergadering geweest."

"Wie weet," zei Paul, „mijn vader ziet de toekomst dikwijls te donker in."

"Paul, gij kent den wreeden Morin niet, hij is tot alles in staat; zijne spionnen zijn overal."

"En wat dan?" riep de jonkman uit, en hij richtte zich in zijn volle lengte op. Op een toon van verontwaardiging ging hij voort: „Zal ik het dan goedsmoeds aanzien dat onze leeraar, of een onzer door dien beul wordt gekrenkt? Geloofst ge dan niet, vader, dat ik mijn laatste krachten zal besteden om u allen te verdedigen? Wij zijn toch allen burgers van Frankrijk. Ja, als het *moet*, wil ik lijden, maar daarom behoeven we ons niet goedschiks over te geven aan hen, die ons willen dooden."

"Zacht wat," sprak Calvijn, „was Jezus niet als een lam, dat stom is voor de oogen zijner scheerders? Het is waar, we behoeven ons niet moedwillig in 't gevaar te begeven, we mogen ons wel onttrekken als het kan, maar we mogen de zaak des Heeren niet verdedigen met het zwaard in de vuist. Of zijt ge de geschiedenis van Petrus vergeten, die zijn Heiland wilde verdedigen door kracht van wapenen? Neen Paul, uw ijver voert u te ver."

Zwijgend drukte Paul de hem toegestoken hand.

Hij zag zijn ongelijk in. Calvijn wist ook, dat hij in hem een jongeling vond, die zijn leven desnoods voor hem zou willen opofferen.

De aanwezigen waren bijna allen reeds in verschillende richtingen vertrokken, toen ook Calvijn de woning verliet.

Het was nog nacht. Alles was nog in diepe rust. Haastig ging de student voort in de richting van zijn verblijf en weldra was hij in 't hartje der stad.

Of het kwam doordien hij zoo in gedachten verdiept was, dan wel omdat de Oostenwind zoo huilend door de straten gierde, we weten het niet, maar Calvijn bemerkte het niet, dat hij reeds van de voorstad af op den voet gevolgd werd door een donkere gedaante. Ze sloop omzichtig en met behoedzaamheid voort en volgde den student door alle straten, en, als vreesde ze voor ontdekking, koos ze haar weg vlak langs de huizen.

We vermoeden reeds wie die gedaante is. Het is Jacques. Begeerig naar geld en op zijne wijze ijverig in het doen van „goede werken”, is hij den jongen leeraar in alle stilte nagegaan om zijn woonplaats uit te vorschen.

In de Rue des Bernardins gekomen klopt Calvijn bij het huis van den lakenkooper aan. Niet lang behoeft hij te wachten; de zware deur wordt weldra geopend en krakend en knarsend op hare hengsels valt ze weer dicht en onttrekt hem dus aan de loerende blikken van den spion.

„Ik ben tevreden,” mompelde Jacques, en getroost ving hij den langen terugweg weer aan. Een lachje verscheen op zijn gelaat. Hij zag reeds den ketter in handen van den halsrechter en een buidel geld in de zijne. Hij zag in de toekomst een eigen huisje, een vrouw, een gelukkig en een onafhankelijk leven.

Maar hij bedacht niet, dat er Eén is, die regeert; dat die jonge leeraar onder Gods bescherming stond

en dat er geen haar van zijn hoofd vallen kon, zonder den wil van zijn hemelschen Vader.

De morgenschemering brak reeds aan, toen Jacques het wijngaardeniershuis in de voorstad bereikte, en ongemerkt in de woning sloop om zijne verloren rust te herwinnen.

II.

De halsrechter.

Jean Morin stond niet alleen in Parijs, maar ook in de omstreken, bekend als iemand van weergalooze wreedheid. Het Parlement, onder welks bevelen hij stond, had geen getrouwer dienaar kunnen vinden. Hoogst welkom was hem dan ook de opdracht van het Parlement, om den hoofdaanvoerder van de nieuwe leer te vatten, die de kleine gemeente leidde en bestuurde. Tot dusver waren alle nasporingen vergeefs geweest. Wel gaven de spionnen, in alle richtingen der stad uitgezonden, het vermoeden te kennen, dat de leider een student van de Universiteit moest zijn, maar den rechten man had men nog niet kunnen vinden.

Peinzende op middelen tot volbrenging van zijn gewichtige taak, wandelde Morin in een der groote zalen van de Conciergerie op en neder, op den dag na het vermeldde in ons vorig hoofdstuk.

Een bediende trad binnen en deelde den halsrechter mede, dat een man in de voorzaal wachtte, die hem wenschte te spreken.

„Weet ge wie hij is?” vroeg Morin.

„Ik meende hem eens gezien te hebben in een van

de wijngaarden der voorstad," was het antwoord
„hij heeft 't voorkomen van een tuinknecht."

„Zend hem hierheen."

Weldra trad de gemelde persoon binnen; aarzelend bleef hij bij de deur staan, in deemoedige houding, den hoed in de hand. Het was niemand anders dan Jacques, die daar op den drempel verscheen. Hij scheen verlegen met zijne houding in tegenwoordigheid van den gevreesden man, maar toen deze hem gelastte nader te komen, overwon Jacques alle vrees en trad stoutmoedig op de tafel toe.

„Wie zijt ge?" vroeg Morin op gestrengen toon. Hij doorzag terstond met zijn scherpen blik, dat hij te doen had met een listig mensch; hij nam zich dus voor zooveel mogelijk op zijne hoede te zijn.

„Jacques Vauteux, gestrenge Heer."

„En wat komt ge hier doen?"

„Ik wenschte u een gewichtige mededeeling te doen aangaande de ketters, die gij reeds eenige dagen vergeefs zoekt."

„Kent ge den aanvoerder?"

„Het is Calvijn, gestrenge Heer, hij is student aan de Universiteit."

„Lieg niet, man; 't recht laat niet met zich spotten."

„Bij alle Heiligen, ik spreek de waarheid, ik heb zelf gezien dat hij een der vergaderingen leidde."

In werkelijkheid bevreesde het Morin niet. Hij had reeds lang het vermoeden gehad, dat Calvijn tot de Evangelische richting behoorde.

„En weet ge zijn verblijf?" vroeg hij verder.

Jacques aarzelde. De halsrechter begreep zijne bedoeling.

„Ge wenscht een belooning, nietwaar? Welnu! Levert ge ons den ketter in handen, dan geworden u vijftig goudstukken."

De grijze oogjes van Jacques glinsterden; begeerig

zag hij rond of zich ergens de belofde som bevond.
 „Breng ons nog dezen nacht op zijne kamer en indien hij gevat wordt, zal u onmiddellijk uitbetaling geschieden. Ge deedt een goed werk door te komen. Vertrek nu.”

Nog aarzelde Jacques. Een denkbeeld schoot hem door het hoofd. Ook Paul, wien hij reeds lang een persoonlijken haat toedroeg, meende hij met hetzelfde net te kunnen vangen. Dat zou in één moeite door kunnen gaan.

„Wat hebt ge, zijt ge nog niet voldaan? Maar hoe ben ik ook zoo dom; lieden van uw soort zijn nooit tevreden. Ge verlangt zeker nog meer geld?”

„Neen, gestrenge Heer, maar ik ken ook een ander opperste van de kettersche gemeente, even gevaarlijk als die student; hij heet Paul Métier; ook hem kan ik u in handen leveren.”

„Wat is hij?”

„De zoon van een wijngaardenier uit Saint-Victor.”

„Ga heen,” sprak Morin, „bezorg ons eerst den jongen Calvijn. Is het hoofd maar eerst gevallen, dan moet het lichaam sterven. Gij hebt uw plicht volbracht.”

Boosaardig grijnzend verliet Jacques de zaal. Buiten gekomen, haalde hij eens ruimer adem; hij gevoelde zich niet op zijn gemak tegenover dien man met zijn doordringenden blik. Maar zijn doel was bereikt. Eerst Calvijn, en dan zal het lichaam sterven. Buitengewoon tevreden met zichzelf sloeg hij den weg in naar het huis van zijn weldoener, wiens brood hij jarenlang had gegeten en wiens zoon hij nu verraderlijk had willen verkoopen.

Morin zag zijn wenschen vervuld.

„Ja, Calvijn is het,” zoo sprak hij in zichzelf, toen Jacques vertrokken was, „hem moeten wij vatten. Ik ken dien vermetelen jongeling. Is het niet dezelfde student, die om zijn groote geleerdheid en kundigheid

alom is geprezen en die volgens velen een lichtstar belooft te worden aan den letterkundigen hemel?

Wij moeten hem grijpen of hij zal ons een nieuwe wereld bouwen. Indien men hem laat leven zal hij de Luther . . . de stroofakkel van Frankrijk zijn."

III.

Ontsnapt.

Vertrouwende op de onbekendheid van zijn verblijf was Calvijn rustig op zijn kamer in de Rue des St. Bernardins. De nacht had zijn donkeren sluier reeds over de aarde uitgespreid en nog steeds was de jonkman in zijne studiën verdiept.

Alles was stil. Bij regelmatige tusschenpoozen deed de verwijderde torenklok hare doffe slagen weergalmen en kondigde den Parijzenaars aan, dat het midder-nachtelijk uur naderde. Zóózeer was de student met zijn arbeid bezig, dat hij de haastige voetstappen niet vernam van eenige personen, die met buitengewonen spoed door de straat ijlden, in de richting van het huis van den lakenkooper. Een van hen is de beide anderen vooruit. Onstuimig bonst hij tegen de zware, eikenhouten deur van het huis en steeds blijft hij doorammeien tot de oude Broussel, verschrikt over het tumult, in alle haast zijn legerstede verlaat en luid morrend en grommend door de gang naar voren sloft, om de oorzaak te weten van hetgeen hem in zijn liefelijke rust komt storen.

„Doe open, doe open," klinkt het ongeduldig van buiten, „doe open, het geldt uw leven."

Broussel aarzelt echter om open te doen. „Wie is daar!” roept hij, terwijl hij zijn lantaarn nederzet om vast één der groote grendels te verwijderen.

„Ik ben het, Paul.... maar doe toch open; het leven van Calvijn is in gevaar.”

De ongeduldige Paul doet deze woorden van een nieuw gebons vergezeld gaan. Nu haast Broussel zich om ook den laatsten grendel weg te doen. Nauwelijks is de deur echter open of een drietal jonge mannen stormt naar binnen. Zonder op den verschrikten grijsaard te letten ijlen zij de gang door en beginnen in alle haast de trap naar Calvijns kamer te beklimmen.

Calvijn was in dien tusschentijd door het rumoer uit zijn studie opgeschrikt en had zich naar het raam begeven, dat op een binnenplaats uitzag. Hij kon de oorzaak van het tumult echter niet ontdekken.

Aan de trap luisterende, bemerkte hij dat eenige mannen wenschten binnengelaten te worden. Daar hoort hij duidelijk zijn naam noemen en na een kort geraas op de trap, stormt Paul, gevolgd door zijne vrienden, het vertrek binnen.

„Vlucht, vlucht!” waren de eerste woorden, die hij uitbracht, terwijl hij uitgeput op een stoel neerviel, „vlucht of gij zijt verloren.” Hoewel eerst hevig verschrikt, herkreeg Calvijn spoedig zijn tegenwoordigheid van geest; hij aarzelde.

„Vlucht!” zei Paul nog eens, „binnen eenige minuten verschijnt de halsrechter hier met zijn handlangers; uw verblijf is ontdekt; Jacques, die verrader, voert hen hierheen. Misschien is het nog tijd. Maar maak voort, straks is het te laat. Van Saint-Victor af hebben wij ons gehaast hierheen te komen. De gerechtsdienaars kunnen ieder oogenblik hier zijn.”

Calvijn wifelde nu niet langer.

„Komt, laten wij heengaan,” zeide hij. Maar het was reeds te laat. Toen het viertal op het punt was

af te dalen, deed zich opnieuw een gebons op de groote deur, en 't geluid van verscheidene stemmen hooren.

Het was Morin met zijn gerechtsdienaars; het was Jacques met zijn volgelingen.

„Te laat,” zeide Paul, „o, mijn vriend, wat zal er van u worden? Maar ik zal u verdedigen tot het laatste toe.”

Het gebons op de deur hield aan. Broussel deed niet open op bevel van de vrienden. De eikenhouten deur werd nu met de kolven gerammeid; zij hield het echter uit tegen de hevige slagen.

„Doet open,” schreeuwde Morin van buiten, „doet open in naam des konings, uw leven is er mede gemoeid.”

Het was een angstig oogenblik.

Paul gaf den moed nog niet op. Op de kamer van Calvijn terugkomende, wierp hij een blik door het raam en mat den afstand, die het venster van de binnenplaats scheidde. 't Was een aanmerkelijke hoogte. Van dien kant scheen ontvluchting onmogelijk. Paul echter wist raad. „Helpt mij,” sprak hij en op Calvijn's bed toegaande, trok hij een laken weg, tornde dit met zijn scherp zakmes een eindweegs los en scheurde het toen met krachtige hand in twee stukken. Ook zonder dat er iets gesproken werd begrepen de anderen terstond Paul's bedoeling en volgden in allerijl zijn voorbeeld. De vlugge handen repten zich om de lakens tot lange flarden te scheuren, die door stevige knoopen tot één lang koord werden verbonden.

Ondertusschen had het rumoer op de straat zijn toppunt bereikt. Het sterk kraken der deur bewees, dat ze weldra voor den aanval bezwijken zou. Nog eenige oogenblikken en het zou met onze vrienden gedaan zijn. Bevend en sidderend kwam de oude Broussel in de studeerkamer een schuilplaats zoeken.

De arme man waagde zijn leven voor dat van den student.

Het koord was gereed, het laatste redmiddel, waarop de hoop der jonge mannen nog was gevestigd.

„Maakt voort,” schreeuwde Broussel, die op de trap de bewegingen van de indringers naging. Met een donderend gekraak viel de deur uit hare hengsels; de dienaars stormden onder de vreeselijkste vloeken en verwenschingen naar binnen. Hun ongeduld was door het oponthoud ten top gestegen.

Schuimbekkend van woede vloog Morin, met den degen in de hand, zijn wegwijzer na, de steile trappen op. Jacques was allen ver vooruit; hij stormde het eerst de kamer binnen. De drie vrienden stonden bij het venster te wachten op het teeken, dat de vluchteling zou geven als hij den grond zou hebben bereikt. „Begeef u naar onze woning, men is u daar wachtende,” had Paul hem nog nageroepen. Zwevende tusschen hemel en aarde was de donkere gestalte in de duisternis verdwenen; Calvijn had bijna den grond bereikt, toen de vervolgers binnentraden.

Den vrienden van Calvijn was nu de weg der ont-koming afgesloten. Zij waren verloren. Zij hadden zich opgeofferd voor hun leeraar, voor hun vriend. Terwijl Paul en de zijnen door de gerechtsdienaars werden gegrepen en gebonden, begaf Jacques zich naar het geopende venster. Hij beefde van woede, dat hem zijn prooi was ontsnapt. Hij zag de witte lakens fladderend in den wind; hij zag den weg, dien Calvijn gegaan was en voor hem was de prijs verloren. Zou dan alle moeite tevergeefs zijn geweest?

„Sta niet te droomen,” bulderde Morin den aarzelenden Jacques toe, „suf niet, maar ga den ketter na. Lever hem ons over of ik zal u straffen als een verrader. Als ge hem niet in onze handen levert zal u de toorn van Jean Morin treffen.”

Het was een gewaagde onderneming zich aan het

onzekere koord toe te vertrouwen. Die gapende duisternis schrikte den verrader af, hij klappertandde van vrees. De angst voor den woedenden halsrechter was evenwel grooter; nog eenige seconden weifelt hij en dan grijpt hij het koord en laat zich langzaam naar beneden glijden. Zijne lange haren fladderen in den wind, allengs verdwijnt hij in de duisternis.

Allen volgen hem met gespannen aandacht. Zij huiveren bij de gedachte, dat de lakens het lichaam niet langer zouden kunnen dragen. Jacques is reeds halfweg....

Maar eensklaps klinkt een rauwe, hartverscheurende gil in den stillen nacht, onmiddellijk gevolgd door het doffe geluid van een vallend lichaam; nog één kreet en alles is stil. De ruwe krijgslieden zien elkander sprakeloos aan. Sommigen hunner gevoelden het, dat was een teeken Gods. De Heere strafte hem, die een Zijner kinderen had willen leveren in de handen van zijn vervolgers. De Judas had zijn loon ontvangen.

De ruwe Morin, aan afgrijselijke tooneelen van dien aard gewoon, verbrak het eerst de plechtige stilte.

„t Is misschien goed voor hem en voor ons,” sprak hij schijnbaar luchthartig, terwijl hij dacht aan de goudstukken, die nu in zijne handen bleven. Daarop zond hij verscheidene dienaars in verschillende richtingen der stad om den vluchteling na te gaan en hem, zoo mogelijk, nog te vatten. Ook zond hij er eenige naar de binnenplaats, die slechts langs een grooten omweg was te bereiken.

Daarop vertrok Morin met zijne gevangenen naar de Conciergerie, om hen daar voorloopig op te sluiten en hen later in de gevangenis over te brengen. Hij gaf de hoop nog niet op uit den mond van Paul te vernemen waarheen Calvijn waarschijnlijk was gevlucht.

Tegen den morgen kwamen de verschillende gerechtsdienaars terug, zonder ergens een spoor van den vluchteling te hebben kunnen ontdekken.

Zij hadden wel het ontzielde lichaam van Jacques gevonden, maar Calvijn was ontsnapt.

IV.

Voor geen foltering bezweken.

Het was een bange nacht, dien de arme gevangenen in hun sombere, kille cel doorbrachten. Zelfs bij 't aanbreken van den dag, toen de duisternis in den kerker door een flauwe schemering werd vervangen, kwam er geen verandering in de treurige gemoedsstemming der drie vrienden.

Wat zou er van hen worden?

Paul dacht aan zijn ouden vader; in gedachte vertoefde hij in de ouderlijke woning, waar het kleine gezin in kommer en vrees bijeen was.

Hij voorzag een scherp verhoor van de rechtbank, ja, wellicht zou men hem door geweld de schuilplaats van Calvijn trachten te ontlokken. Maar al was zijn toestand ellendig en kon hij misschien door een paar woorden zijn leven redden, dit stond bij den moedigen Paul vast, dat hij zich niet aan verraad zou schuldig maken. Hij zou zijn geloof niet verzaken.

Maar daartoe, hij gevoelde het, had hij 's Heeren bijstand noodig. Uit zichzelf voelde hij zich te zwak en niet in staat om den drinkbeker, die voor hem was bereid, te ledigen. Maar de troost, dat hij leed om den wil van Hem, die zelf de grootste martelingen heeft doorstaan, die de wereld alzo heeft liefgehad, dat

Hij vrijwillig in den dood is gegaan, die gedachte gordde hem aan met een onwrikbren moed: kalm en gelaten zag hij de toekomst tegen, en, na 't doorworstelen van den bangen nacht, sliep hij bij 't morgenkrieken rustig in. Hij sliep den slaap des rechtvaardigen.

Zijn beide vrienden, François en Henri, konden evenwel hunne vrees niet overwinnen. Zoolang Paul hun nog woorden van bemoediging had toegesproken voelden zij zich sterk, maar niet zoodra waren ze aan hun eigen gedachten overgelaten of een bange vrees greep hen aan. Zij misten den vasten grond, dien hun vriend onder de voeten had. De beide jongelieden weifelden. Zij aarzelden, wanneer zij dachten aan een foltering en wellicht een toekomstigen marteldood.

De jongelieden werden reeds vroeg in hun rust gestoord. De cipier opende de zware ijzeren deur en trad den kerker binnen.

Hij was een breedgeschouderd man, van reusachtige gestalte. Zijn gespierde armen, zijn geheele voorkomen getuigde van groote lichaamskracht, doch de domheid van zijn gelaat, de matte uitdrukking der oogen, de breede mond, die zich altijd tot een onnoozelen glimlach plooid, waren de kenteekenen van weinig verstand, 'twelk dat herculeslichaam moest beheerschen. Jean werkte zooals een machine werkt, die alleen dien arbeid kan verrichten dien de mensch haar oplegt. Zijn kennis strekte zich zoover uit, dat hij wist dat zijn gevangenen *in* de cel en niet er *buiten* behoorden; hij begreep, dat de vrije natuur is voor de braven, en de kerkerwanden voor de boosdoeners. Jean had veel op met den heiligen Severinus, wiens naam hij echter nooit goed had kunnen onthouden, ofschoon de priester hem meermalen tot navolging van den heilige had aangespoord. Het was zijne gewoonte de merkwaardige

uitdrukkingen, die hij uit den mond van den priester hoorde, na te bootsen, zoo goed en zoo kwaad hij kon.

Hij trad den kerker binnen; in de eene hand hield hij een kruik, gevuld met water, in de andere een groote homp brood. Nieuwsgierig keek hij de ketters aan, zich verwonderende dat het menschen waren van vleesch en bloed zooals hij. De priester had zich zeker vergist, toen hij zeide dat het duivelen waren.

Het ging Jean's bevassing te boven; en zijn verwondering steeg ten top, toen hij zag dat de gevangenen de sobere spijze verorberden. Geen wonder dat de uitroep hem ontsnapte:

„Bij den heiligen Vesperinus, dat gaat mijn bevassing te boven.”

Paul deed of hij de verwondering van den cipier niet opmerkte, maar knoopte een gesprek met hem aan.

„Zeg, goede vriend,” zoo sprak hij, „kunt ge ons zeggen wanneer wij in verhoor worden genomen?”

Jean grijnslachte. „De goede God hebbe uwe ziel, gij hebt hoogstens nog een uur tijd; dan zal u nog eenmaal de gelegenheid worden gegeven tot de ware kerk terug te keeren.”

„Kent ge Jean Morin?”

„Of ik,” antwoordde de cipier, „onze priester zegt, dat hij een trouw dienaar is van de kerk. Hij zal alle ketters verdelen.”

Paul vroeg verder: „Is Calvijn ontsnapt, of heeft men hem nog gevonden?”

„Gij bedoelt zeker den grootsten ketter, uw priester geloof ik; neen, dien heb ik niet gezien.”

Paul begreep nu dat Calvijn ontkomen was.

Het was hem een aangename gedachte zijn Leeraar veilig te weten in zijn ouderlijk huis. Daar den cipier geen verdere vragen werden gedaan en deze

nu genoeg van de ketters afwist, nam hij de halfledige kruik weder op en verliet de cel, de deur zorgvuldig achter zich sluitend.

De goede Jean had waarheid gesproken. Een uur later deden zich voetstappen in de gang hooren. De gevangenen hoorden het gekletter van wapenen en de stemmen van naderende personen. De kerkerdeur werd geopend en Morin, vergezeld van eenige gerechtsdienaars, trad binnen. Hij gaf een teeken aan zijn soldaten om de gevangenen te binden. Zwijgend deden dezen hun plicht en weldra volgden ze den halsrechter met de drie vrienden in hun midden. Ze gingen de lange gang door en traden de groote zaal binnen, waar de rechtbank bijeen was.

Op uitdrukkelijk verzoek van Morin was de zitting reeds vroeg begonnen.

Onbeschroomd, met een opgericht hoofd trad Paul, gevolgd door zijn vrienden, de zaal binnen. Hij zag de aanwezigen onbevreesd in 't gelaat en naderde de tafel, waarachter de zwarte mannen waren gezeten, met vasten tred.

De rechter begreep terstond, dat hij ook uit naam van zijn vrienden wenschte te spreken.

„Uw naam?” vroeg hij.

„Paul Métier.”

„Gij zijt beschuldigd te hebben medegeholpen aan de ontvluchting van het hoofd der ketters.”

„De beschuldiging is waar. Calvijn is zijne redding uit uwe handen, naast God aan mij verschuldigd.”

„Waar is Calvijn nu?”

Paul antwoordde niet.

„Vervloekte ketter, zult gij antwoorden? Waar is Calvijn?”

Paul bleef zwijgen. De rechter begreep, dat hij zijn doel zoo niet zou bereiken.

„Behoort gij ook onder hen, die zich de Evangeli-

sche Gemeente noemen en onder leiding van Calvijn zich schuldig maken aan geheime samenkomsten?"

„God heeft mij het voorrecht geschonken in hun midden te worden opgenomen.”

„Gij erkent dus tot die ketters te behooren, die door hun vervloekt geloof ook anderen willen verderven en van de ware kerk aftrekken?"

Paul had moeite om zijn toorn te bedwingen.

„Neen, heer rechter, hetgeen wij wenschen is het arme volk te redden uit de handen van die priesters, die het volk dwalende houden, die de menschen blind laten voor hun eigen verderf en het ware Evangelie voor hen verborgen houden. Maar ik zeg u,” en Paul verhief zijn stem, terwijl zijn oogen van heilige verontwaardiging fonkelden, „ik zeg u, de Heere zal u straffen, het is vreeselijk te vallen in de handen van den levenden God. Wee hun, die het volk dwalende houden, Heere Jezus, wees Gij hunne arme zielen genadig.”

Er heerschte een ademlooze stilte in de groote zaal, toen Paul uitgesproken had. De aanwezigen zagen elkander sprakeloos aan, verbaasd over zoo-veel stoutmoedigheid; sommigen vatten medelijden op voor den armen wijngaardenierszoon, die onwillekeurig hun belangstelling had opgewekt.

Maar alzoo niet het rechterlijk college, dat geheel onder den invloed van de priesters stond.

Jean Morin tandknarste van woede.

„Dwaze, vermaledijde ketter, wie geeft u het recht zulk een toon aan te slaan en als onze leermeester op te treden! Beken waar uw aanvoerder is, of het gerecht zal gebruik maken van harde middelen.

Ik vraag u nog eens: waar is Calvijn?"

„Ik zeg het u niet, ook al doet ge mij geweld aan. De Heere zal mij helpen de schuilplaats niet te verraden van hem, die mij de blijde boodschap van 't Evangelie heeft gebracht, die een middel is geweest

tot mijne bekeering. Ik vrees uwe pijniging niet.'

„Dus ge weet waar Calvijn zich heen begeven heeft?”

„Ik weet het; ik zeg het u echter niet, ik mag het niet doen.”

Er heerschte een angstige spanning in de vergadering. Op een wenk van Morin traden eenige mannen binnen, de armen tot boven toe ontbloot en overigens in zwart gewaad gekleed. De sombere mannen bleven voor den rechter staan.

„Doe hem de scheenijzers aan,” beval de president. De mannen verdwenen en keerden eenige oogenblikken later met planken en wiggen terug.

„Gij wilt niet bekennen?” vroeg de rechter nogmaals.

„Heere, help mij standvastig te blijven,” zuchtte Paul.

„Doe uw werk,” klonk nu het bevel.

De beulen grepen den armen jonkman aan en begonnen de beenen van Paul tusschen de ijzeren wiggen vast te knellen.

François en Henri, die het schouwspel tot dusver met beving hadden gadeslagen, verborgen hun gelaat in de handen, ze konden de marteling van hun makker niet aanzien.

De beulen gingen met hun arbeid voort. De lichaamsdeelen werden steeds sterker tusschen de wiggen vastgeklemd, zoodat den armen lijder een zucht ontsnapte. Weldra was de pijniging zóó groot, de verwrongen gelaatstrekken van den gemartelde toonden zóó zeer een ondraaglijke foltering aan, dat de rechter gelastte den arbeid te staken.

„Wilt gij bekennen, halsstarrige ketter?”

„Heere Jezus, sta mij bij!” riep Paul, „geef Gij mij kracht om te handelen naar Uwen wil.”

Hij bleef onverzettelijk.

„Zet de pijniging voort,” gelastte de wreede Morin.

Paul verbleekte, toen hij de zwarte mannen voor de tweede maal zag naderen, maar hij wankelde niet.

De marteling werd nu zóó vreeselijk, de foltering zóó hevig, dat de jonkman een kreet van smart niet kon weerhouden. De hardvochtige dienaars van 't gerecht klemden de wiggen steeds vaster samen, doch Paul bleef standvastig.

„Heere, Heere, sta mij bij,” klonk het op matten toon uit den mond van den lijder. Toen viel hij in onmacht.

„Breng hem weg,” was het korte bevel van den halsrechter.

De dienaars sleepten den bewusteloozen Paul buiten de zaal en voerden hem naar zijn kerker terug. De forsche, jonge eik was wel geknakt door den verwoestenden storm van 't vijandige ongelooft, maar, Gode zij dank, nog niet geveld.

François en Henri bleven in de zaal achter.

V.

Liefde zoekt list.

't Was reeds stikdonker in den kerker, toen de bewustelooze uit zijn verdooving ontwaakte. Paul opende zijn oogen, hij trachtte rond te zien, maar kon niets onderscheiden.

„Waar ben ik?” bracht hij met moeite uit. Toen hij evenwel trachtte op te staan zonk hij met een kreet van smart weer op den harden grond neder. De gemartelde werd op een verschrikkelijke wijze aan 't verleden herinnerd, hij besepte ten volle den toestand, waarin hij verkeerde. Machteloos lag hij

op den killen bodem neer, eenzaam en verlaten. Verlaten? neen, verlaten niet; want ook in de duisternis gevoelde de geloovige jonkman de tegenwoordigheid van zijn God; hij wist het, dat de Heer hem ook hier niet verlaten zou. In een vurig gebed gaf hij zijn hart lucht; hij smeekte om bijstand, hij bad om verlossing; doch moest hij ook den dood tegemoet gaan, dan smeekte hij om kracht, om ook dat te volbrengen en tot het einde te volharden. Paul voelde zich merkbaar versterkt, toen hij zijn gemoed had lucht gegeven. Hij had zijn vroegere kalmte herregen en kon geregeld over zijn toestand nadenken.

Ontvluchten achtte hij eene onmogelijkheid, zoo niet een groot wonder tusschenbeide kwam. Hij wenschte zoo gaarne, ook nog maar éénmaal zijn ouden vader te zien en zijne zuster nog eens te spreken. Maar dit zou wel niet geschieden, dacht hij.

Paul werd in zijn overdenkingen gestoord door den cipier. De zware deur der cel werd geopend, en de forsche gestalte van den gevangenebaarder verscheen; hij hield een lantaarn in de hand en werd onmiddellijk gevolgd door een ander persoon. Zwijgend zette Jean zijn lantaarn neder en wees zijn volgeling op Paul, die nog altijd machteloos neerlag. Deze trachtte tevergeefs te ontdekken, wie het was, die daarop bij hem nederknielde, de gewonde ledematen onderzocht en op een zachte wijze verbond. De onbekende hield zijn gelaat geheel bedekt door een breedgeranden hoed, dien hij in de oogen had gedrukt. Paul begreep, dat het een afgezant was van de rechtbank, wien de taak was opgedragen hem te verbinden om zijne krachten zoo spoedig mogelijk te doen herstellen.

Werkelijk gevoelde hij zich verlicht en versterkt door de kundige behandeling van den geheimzinnigen man, die weer verdween zooals hij gekomen was, stil en zwijgend. Jean echter, die grooten lust gevoelde

met den gevangene een gesprek aan te knopen, bleef bij hem. De reus staarde Paul met een onnoozelen glimlach aan.

„Bij den heiligen Rinesevus, gij zijt een wonderlijk man,” bracht hij eindelijk uit. „Ik heb nog nooit iemand hier gehad, die zóóveel pijn wilde lijden en dat wel voor een ander, vreemd! pijn lijden voor een ketter,” voegde hij er zachtjes bij.

„Maar heerschap,” zoo vervolgde hij op goedigen toon, „ik raad u aan niet langer te spotten met de zwarte mannen. Gij verliest het toch.”

„Wat zal men met mij doen?” vroeg Paul.

De cipier maakte de gebaren van iemand, die geworgd wordt; hij bracht de groote hand aan zijn keel en toonde zijn verwrongen gelaatstrekken. „Zoo, vriend, wordt er met de ketters gedaan;” daarop barstte hij in een schaterlach uit.

„Waar zijn François en Henri?” vroeg hij, daar hij eerst nu hunne afwezigheid opmerkte.

„Zij zijn wijzer geweest dan gij en hebben van hun vervloekt geloof afstand gedaan. Hunne zielen zijn behouden.”

Paul ontroerde hevig, toen hij den afval van zijn vrienden vernam. „Heere,” zoo zuchtte hij, „bewaar mij toch voor afval en verloochening.”

Jean bleef nog steeds wachten.

„Is mijn vonnis al uitgesproken?”

„Nog niet; zoodra ge hersteld zijt, moet ge weer verschijnen.”

„Och, laten ze het toch kort maken met mij,” klaagde de arme Paul.

De gevangenebewaarder werd bewogen door deze woorden. Hij begreep den man niet, die zóóveel leed en schijnbaar voor niets. Hij gevoelde medelijden met den jongeling. Hij nam zijn lantaarn weer op, groette den gevangene zoo vriendelijk mogelijk en ging hoofdschuddend heen. De doffe nagalm van het dreunen

der toevallende kerkerdeur stierf langzaam weg en alles werd weer stil zooals voorheen.

Paul bleef alleen met zijn gedachten.

Langzamerhand voelde hij zijne krachten weer ontwaken, dank zij de uitstekende behandeling van den onbekende. Na eenige uren kon hij wat in zijne cel op en neder gaan.

Paul dacht aan zijne beide vrienden, die uit vrees van hun geloof afstand hadden gedaan. Hij bad voor hen en smeekte tevens zelf staande te kunnen blijven.

Met de aanwinst van zijn krachten openbaarde de zucht naar bevrijding zich sterker. Telkens kwam de vraag weer bij hem op: zou er geen ontsnapping mogelijk zijn? Doch neen, die gedachte wilde hij liever van zich zetten. Hij wilde zich niet met een ijdele hoop vleien. Het was dwaasheid in zijn toestand aan ontvluchting te denken. Wie zou die ijzeren deuren voor hem openen?

Steeds geslingerd tusschen hoop en vrees, bracht de gevangene zoo eenige droeve dagen door, steeds verkeerende in een pijnlijke onzekerheid aangaande zijn toekomstig lot.

Op een vroegen morgen zat hij in diep gepeins verzonken, toen zich het geluid van voetstappen in de gang deed hooren. Het waren twee personen, die Pauls cel naderden. De zware en plumpe stap van Jean was duidelijk te onderscheiden, maar wie was die andere? „Wellicht de geheimzinnige van voor eenige dagen; ik zal trachten hem nu eens tot spreken te dwingen,” dacht Paul. De deur ging open, de cipier trad binnen, gevolgd door een vrouwelijk persoon.

Die persoon was niemand anders dan Marie. Paul staarde de gedaante sprakeloos aan; eerst twijfelde hij, maar toen Marie den grooten, langen mantel op zijde sloeg en den grooten hoed, die het gelaat verborg, verwijderde, herkende hij zijn geliefde zuster.

Hij wilde op haar toegaan, maar zij voorkwam hem, zij liep haar broeder tegemoet en omarmde hem. „Paul,” snikte zij, „arme Paul.”

Jean verwijderde zich in stilte, hij begreep dat broeder en zuster alleen wenschten te zijn.

„Hoe, gij hier?” was het eerste dat Paul uitbracht, toen hij een weinig van zijn verbazing was gekomen, „hoe zijt gij hier gekomen?”

„O, ik heb u zóóveel te vertellen, Paul. Wij hebben om uwentwil zooveel geleden, zooveel angsten uitgestaan. Luister, ik zal u alles vertellen.”

Marie zette zich vertrouwelijk naast haren broeder neder en begon:

„Toen gij vertrokken waart om onzen leeraar Calvijn te waarschuwen voor het verraad van dien valschen Jacques, voelden wij terstond een heimelijke vrees, dat u 't een of ander ongeluk zou overkomen. Wij durfden niet gaan slapen, we bleven allen opzitten. Met inspanning luisterden we naar elk geluid dat zich buiten hooren deed. Als we voetstappen vernamen, dachten we telkens: dat zal Paul zijn, maar de minuten werden uren en ge kwaamt niet. 't Was voor ons een bange nacht.

Eindelijk vernamen we buiten voetstappen. Onze hoop herleefde; er werd driftig aan het venster geklopt; vader deed open en wie stond voor ons? 't Was Calvijn; hij was alleen. We vermoedden toen reeds wat er gebeurd was. Calvijn kwam haastig binnen en zonk uitgeput van vermoeienis op een stoel neder. We konden het hem aanzien, dat hij zich gehaast had tot ons te komen. We wachtten tot hij een weinig gekomen was en vernamen toen hoe hij ternauwernood was ontsnapt en hoe gij met François en Henri gevangen waart genomen.”

Paul zuchtte. Hij dacht nog aan die vreeselijke oogenblikken met schrik terug.

Marie vervolgde:

„Calvijn vertelde ons dat hij het nauwe gangetje, dat de binnenplaats met de straat verbindt, nog niet teneinde was geloopt, toen hij het geluid van een vallend lichaam vernam. Eerst wilde hij terugkeeren, vreezende dat men u van de hoogte had neergeworpen, maar aan 't geluid der stemmen vernam hij hoe de wreede Morin zijn soldaten gelastte u te binden. Zoo snel zijn beenen hem dragen konden was hij toen naar ons toegeijld, om zoo 't mogelijk was nog hulp voor u te krijgen.

„Begeven we ons terstond op weg,” zei Calvijn, „misschien kunnen we de vrienden nog redden.”

„Hoeveel soldaten had Morin bij zich?” vroeg vader. „Een twaalfstal ongeveer.”

Vader schudde het hoofd: „Wij kunnen hen niet meer redden, zij zijn verloren voor ons,” sprak hij.

O Paul, die woorden sneden me door de ziel, ik besloot terstond om te trachten u te redden, al moest ik er mijn eigen leven bij verliezen. Ik besloot al het mogelijke te wagen. Vader ried nu Calvijn aan om terstond verder te vluchten, want hij vermoedde wel, dat men u zijn schuilplaats zou afpersen.”

„Ik ben, den Heere zij dank, getrouw gebleven. Hunne pijniging heeft hun niets gebaat.”

„Arme Paul,” sprak Marie, „wat hebt gij geleden! O, kon ik die beulen, die wreedaards straffen! Ik ben echter maar een zwakke vrouw.”

„Mij is de wrake, zegt de Heer, Ik zal het vergelden. Wij mogen ons niet wreken, Marie.”

„Gij zijt toch nog altijd dezelfde Paul. Ja, ge hebt gelijk, ik mag zoo niet spreken; maar laat ik u verder vertellen:

„Eerst weigerde Calvijn; hij wilde niet vluchten, terwijl gij nog in de handen van Morin waart, maar vader overreedde hem. Hij toonde aan, dat Calvijn zijn leven niet nutteloos mocht wagen, dat hij zichzelf moest ontzien ook voor anderen, want de Heere

had zichtbaar getoond, dat Hij een groot werk met hem voorhad. Bovendien door te blijven kon hij u niet redden. Calvijn gaf eindelijk schoorvoetend toe. Onmiddellijk werd alles voor zijn vertrek in gereedheid gebracht. Zou een ontvluchting mogelijk zijn, dit begrepen we allen, dan zou hij zich moeten vermommen. Want als straks de dag kwam, zouden degenen, die met de achtervolging van Calvijn belast waren, hem terstond herkennen. Doch hierop wisten we raad. Calvijn deed zijn studentengewaad uit, hij ontdoed zich van zijn bovenkleederen en trok vaders rok en broek aan. Vervolgens nam hij op den éénen schouder een houweel, dat dient om den wijngaard te bebouwen en op den anderen een knapzak van wit linnen, waarin eenige eetwaren werden gedaan. Indien Morin hem zijne spionnen heeft nagezonden weet ik zeker, dat ze den vluchteling niet in dat eenvoudige boerenpak zullen herkennen.

Aldus toegerust verliet Calvijn onze woning. Het was nog nacht toen hij vertrok. „Zeg aan Paul,” zoo waren zijn laatste woorden, „dat ik hem grooten dank verschuldigd ben. Ik ben niet in staat die af te doen. De Heere zal hem datgene vergelden wat hij voor mij gedaan heeft. Ik ga Frankrijk in; over eenige maanden ben ik waarschijnlijk in Poitiers, maar zoodra ik dit land verlaat, zal ik mij naar Bazel begeven. Daar hoop ik u nog eens te ontmoeten. Vaarwel! De Heere zij met u.”

Toen sloeg de vluchteling den grooten straatweg in, die naar het Zuiden leidt.”

„O, kon ik hem volgen,” riep Paul uit, „ik zou zoo gaarne met hem gaan, hoe moeilijk zijn weg ook mocht wezen.”

„Luister verder, gij weet nog niet alles, Paul. Niet zoodra was Calvijn vertrokken of ik spoedde mij stadwaarts. Het kostte wat het wilde, ik moest pogingen tot uwe redding wagen. Ik klopte den ouden Broussel

op, die bevend en sidderend de deur voor mij opende en vroeg wat ik begeerde.

„Broussel,” zei ik, „wilt ge mij helpen mijn broeder en als het kan ook zijn vrienden te redden?”

„Dwaas kind,” kreeg ik ten antwoord, „doe toch geen vergeefsche moeite. Geen menschelijke macht is in staat hem te redden.”

Ik werd ongeduldig, dat begrijpt ge, en vroeg daarom: „Als ik hem dan maar even spreken kan, al is het maar enkele minuten.”

„De cipier is mijn broeder,” zei Broussel toen, „ik zal zien wat ik voor u doen kan. Ik twijfel echter.”

Met sloeg hij de deur voor mijn neus dicht en ik hoorde hem brommende wegsloffen. Hij heeft zeker al te veel verdriet gehad van de ketters. Maar toch heeft de oude man zijn best gedaan, na langen tijd wachtens ben ik eindelijk bij u toegelaten.”

„Ik ben blij, dat ik je nog eens zie. Het geeft mij moed mijn verder lot geduldig te dragen.”

„Dit lot zal zoo erg niet zijn. Gij hebt u daarstraks verwonderd over den grooten mantel, dien ik heb medegenomen. Welnu Paul, luister goed: Ik zal u laten ontsnappen.”

Paul schudde ongeloofig het hoofd.

„Ik heb een uitstekend middel uitgedacht, ik hoop dat gij het niet zult afwijzen. Het is eenvoudig. Gij doet den grooten mantel om dien ge hier ziet, ge zet den hoed op, die uw gelaat geheel overschaduwet, en, aandoening of smart voorwendende, houdt ge dezen doek voor uw oogen en verlaat op die wijze de gevangenis. De onnoozele cipier zal het niet wagen u aan te spreken, hij zal u doorlaten.”

„Maar gij dan?”

„Ik blijf hier in uwe plaats.”

„Dat kan niet, gij zult daardoor in 't grootste gevaar komen.”

„Neen Paul, ik heb mijn plan wel overlegd en ook

.... en spoedde zich toen zoo snel als zijne
krachten hem toelieten voort.... bladz. 34

met den ouden Broussel besproken. Als men mij morgen in uwe plaats hier vindt, zal ik misschien wel voor de rechtbank worden geroepen, maar deze is òf niet in staat mij te veroordeelen òf ze durft niet, want de rechtbank heeft tot nog toe geene vrouw gevonnist, maar zich slechts tot het vatten van aanvoerders bepaald. Paul, geloof mij, men zal mij loslaten en we zijn beiden gered. Begeef u met vader zoolang in het huis van Broussel, totdat ik bij u kom, dan ontvluchten we in den nacht Parijs en gaan naar Bazel."

Paul was verbaasd over zóóveel vrouwenlist, maar tevens getroffen door zóóveel zusterliefde. Maar zijne zuster alleen in handen van die beulen laten, neen, dit kon hij niet. Marie echter hield aan; zij smeekte hem, toch te wagen wat er te wagen viel en toen zij haar broeder onder 't oog bracht, dat zij niet alleen achterbleef, want dat zij onder Gods hoede was en deze haar weer veilig tot hem zou brengen, gaf hij hoewel schoorvoetend toe. Hij sloeg den grooten mantel om, zette den hoed op en den doek voor het gelaat houdende verliet hij de cel, na zijn zuster een „tot weerziens" te hebben toegeroepen. Marie bleef in den kerker, biddende voor het behoud haars broeders.

Met een kloppend hart ging Paul de lange gang door. Aan het einde daarvan ontmoette hij den onnoozelen Jean, die hem waarschijnlijk stond op te wachten. 't Was een angstig oogenblik. De cipier zag de gestalte medelijdend aan. Hij had erbij voor het meisje, dat zóó haar broeder beminde, en hij kon het zich best begrijpen, dat zij haar smart trachtte te verbergen. Hij ging Paul voor om hem de groote poort uit te brengen.

„Uw broeder is een dapper jongeling," zeide Jean, „maar toch, hij handelt dwaas door zich zoo te laten martelen. Ik zou in zijne plaats anders doen."

Paul stond duizend angsten uit, dat de cipier een vraag tot hem zou richten. En dan ware hij verloren. Wat hij vreesde geschiedde.

„Was uw broeder nog even halsstarrig, of hebt ge hem tot betere gedachten kunnen brengen?” vroeg Jean, toen hij den vermomden Paul voorging over de binnenplaats.

Een luid snikken was het antwoord.

„Ja,” mompelde de goede cipier, „ik kan het me best begrijpen, dat ge weent. 't Is vreeselijk een broeder zóó te zien lijden. Ween vrij uit, kind, u zal geen leed geschieden. Bij alle heiligen, bij Vesperinus, ik wilde dat ik uw broeder tot betere gedachten kon bewegen. Maar als hij weigert in de zaligmakende kerk terug te komen, dan moet hij ook de gevolgen dragen.” Zoo pratende zocht Jean uit zijn grooten bos sleutels er een uit, om de ijzeren deur te openen. Het hart van den vluchteling sloeg met verdubbelde slagen. Nog één oogenblik en hij zou gered zijn. De deur ging knarsend open. Toen legde Jean zijne hand beschermend op Pauls schouder en zei:

„Spreek, meisje, als ik iets voor uw broeder doen kan, ik zal alles aanwenden.” Paul hield den doek voor zijn gelaat, maar antwoordde niet. Jean werd eenigszins boos; hij begreep er niets van.

„Maar hoe heb ik het nu met u, zijt gij het spreken verleerd?” vroeg hij.

Paul gaf nog geen antwoord; maar eensklaps stortte hij zich met alle kracht op den verblufften reus, zoodat deze struikelde en achteroverviel. Vervolgens wierp hij zijn grooten mantel over hem heen, zoodat Jean er geheel in verwarde en spoedde zich toen zoo snel als zijne krachten hem toelieten voort over de ledige straten, voort, ver van de plaats waar hij zoo veel bange uren had doorgebracht, altijd voort, totdat hij in den doolhof van stegen en straten verdwenen was.

Dit alles geschiedde in zoo korten tijd, dat Paul, ondanks zijn zwakheid, reeds ver was verwijderd, voor de goede Jean, door schrik verbijsterd, tot het besef kwam om op te staan en luidkeels om hulp te roepen. Eenige dienaren en soldaten schoten toe, maar Jean's woorden waren zóó verward, dat ze niet anders dachten of de cipier had een aanval van verstandsverbijstering. „Bij alle heiligen!” schreeuwde hij ten laatste, „de ketter is weg! Hem dan na, grijpt hem of wij zijn verloren.”

Maar dat was eerder gezegd dan gedaan. Wel gingen zij den vluchteling nasporen, maar ze wisten niet welke richting deze gekozen had. Zij liepen verscheidene straten af, maar kwamen eenige uren daarna met de verpletterende tijding terug, dat de vogel gevlogen was. Jean was wanhopig. Marie, die hij in de cel had gevonden, trachtte hem vergeefs gerust te stellen. De groote man weende tranen als een kind.

Paul echter was ontkomen. Hij bereikte gelukkig het huis van Broussel, waar hij ook zijn vader ontmoette. De goede huisheer verborg vader en zoon in de woning van een naburig vriend, waar zij zich in een geheim vertrek opsloten. Daar bleven zij wachten tot de ontknooping zou volgen, in bange vrees voor de arme Marie.

De oude Métier was overgelukkig zijn zoon weer te zien. „De Heer zal het nu ook verder welmaken,” zei hij. „God zal ons niet verlaten.”

En in dat kleine vertrek knielden twee mannen neder; zij dankten den Heere voor de redding tot dusver geschonken en smeekten om 't behoud van haar, die nog in de handen der vervolgers was.

VI.

Zes maanden later.

Op den weg, die van Poitiers leidt naar het fraaie vlek St. Benoit, zien we op een schoonen Meiavond twee jonge mannen in een druk gesprek voortwandelen. 't Is een heerlijke avond. De maan, zoo pas aan den hemel verschenen, werpt haar tooverachtig licht op het woeste landschap, dat den weg omgeeft, welk zilverlicht wordt weerkaatst door de zacht golvende oppervlakte van het riviertje Clain, dat zich met snelle vaart een weg door de velden baant. De beide jongelieden schijnen elkander veel te vertellen te hebben, ten minste zij hebben oor noch oog voor de schoone natuur, maar slechts voor elkander.

Zij trekken het dorpje St. Benoit door zonder zich daar op te houden en slaan een smal voetpad in, dat naar het Zuiden loopt.

„Gij hebt hen dus veilig te Bazel gebracht?” vraagt de eene jonkman, de oudste der twee, op wiens gelaat een glans van zielenadel ligt.

„Gode zij dank, ja,” antwoordt de ander, een breedgeschouderde jongeling, Forscher gebouwd dan zijn eenigszins tengere vriend.

„Het is mij gelukt, ondanks de duizenden gevaren, die er aan verbonden waren. O, gij weet niet wat wij geleden hebben, hoeveel wij hebben doorstaan; maar dan dacht ik telkens aan de woorden, die gij op onze vergadering zoo menigmaal hebt uitgesproken. Ik stel het mij nog duidelijk voor hoe gij ons de laatste maal vermaandet. „De Heere is nabij degenen die Hem vreezen,” deze woorden zijn me altijd bijgebleven. O, Calvijn, ik ben u alles verschuldigd! Gij hebt

mij tot een gelukkig mensch gemaakt. Gij hebt mij dien Heiland verkondigd, die alleen zaligmaken kan."

"En gij dan, gij hebt..."

"O zwijg daarvan; ja, 't is waar, de Heere heeft mij willen gebruiken om u van uw vervolgers te verlossen, maar gij hebt meer gedaan; gij zijt een middel geweest in Gods hand om mijne ziel te redden van het verderf. Zeg niet langer dat gij mijn schuldenaar zijt, want daardoor doet gij mij verdriet aan." De beide mannen drukten elkander zwijgend de hand. Nog een korten tijd gingen zij voort, toen hielden ze stil. Ze schenen hun doel te hebben bereikt.

Ze bevonden zich op een plaats van een woest uitzicht, in de nabijheid van de ruïnen eener Romeinsche waterleiding. Daar golfdde de stille wateren van de Clain; rotsen met geboomten bezet verhieven er hare ontzagwekkende gedaanten boven het riviertje, terwijl zich beneden een groote menigte hollen en grotten vertoonden, door de natuur in die rotsen uitgehouwen.

De beide vrienden waren bekoord bij het zien van dit eenzaam plekje.

"Wij zijn er," sprak Calvijn, "maar het is nog vroeg, ten minste ik zie niemand."

"Gij hebt gelijk, het bestemde uur is nog niet daar," merkte Paul op.

De beide wandelaars zetten zich zwijgend aan den ingang van een der ruimste grotten neder. Zij staa-den een wijle om zich heen, verrukt over het schoone schouwspel, dat zich daar aanbood. Calvijn verbrak het eerst de stilte.

"Paul, gij hebt mij nog niet meegedeeld, hoe uw zuster aan de handen van Morin is ontsnapt."

"Ik zal u de geschiedenis vertellen. Zij is kort. Ge begrijpt dat de rechtbank woedend was, toen ze mijn vlucht vernam. Maar haar woede koelen op een vrouw, dat durfde ze niet, uit vrees voor het volk en boven-

dien zij kon het niet. Voor de wet was Marie onschuldig. Na twee dagen werd zij weder op vrije voeten gesteld."

"En?" vroeg Calvijn verder.

"Daarop voegde zij zich bij ons, waarop wij met levensgevaar in het holst van den nacht uit Parijs zijn ontvlucht."

"Maar hoe hebt gij mij hier kunnen vinden; wist ge dat ik me hier ophield?"

"Ook dat heb ik aan mijne zuster te danken; zij herinnerde zich uit uwe laatste woorden, dat gij het plan hadt u hierheen te begeven."

"De wegen des Heeren zijn wonderlijk, vriend. Hij heeft mij hier in veiligheid doen aankomen; men heeft mij in mijne vermomming niet herkend. Maar lang kunnen wij hier niet meer vertoeven. We zijn reeds verdreven uit den omtrek der stad en moeten hier in de wildernis onze vergaderingen houden. Wie weet of ook deze schuilplaats niet wordt ontdekt en dan, ja dan..."

"Wel dan vertrekken we onmiddellijk naar Bazel en dan ontmoet gij uwe vrienden en ik mijne bloedverwanten weer."

"Niet te haastig, vriend, onze taak is hier nog niet volbracht: maar wilt gij gaan, ik zal u niet weerhouden."

"O neen, Calvijn, spreek zoo niet; ge zoudt mij bedroeven. Ge weet, dat het mijn innigste wensch is u overal te volgen."

Hier werd het gesprek der beide vrienden gestoord door het naderen van eenige mannen, door nog verscheidene anderen gevolgd.

"Komt," sprak Calvijn, "onze arbeid moet beginnen."

Hij groette de personen, die in steeds grooter getal kwamen opdagen, en plaatste zich aan den ingang der grot bij een grooten steen. De vergadering was weldra voltallig. De mannen schaarden zich om den

Hervormer heen, deels neerzittende, deels leunende tegen de rots.

't Was een verheven schouwspel, die schare van mannen, in de wildernis bijeengekomen en in hun midden de jonge leeraar.

Calvijn nam het woord. Te midden der plechtige stilte begon hij hen te onderwijzen, hun uitleggende wat de grootste waarde heeft, dat is hun den Christus predikende. „Mannen,” zoo sprak hij, „wie zijn leven zal willen verliezen, die zal het behouden. Is het schip in nood, dan werpt men alles overboord om het in veilige haven te brengen. Doet ook alzoo. Rijkdom, eer en aanzien, alles moet worden opgeofferd om Christus te bezitten. Hij alleen is onze zaligheid. Hij is in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken, om voor ons den weg der behoudenis open te stellen. En nemen wij zijn woord aan, ja, dan moeten wij verdrukking lijden. Maar voor hoelang? 't Is immers slechts voor een korten tijd en dan zal onze strijd in zegepraal worden veranderd. Maar wij moeten strijden. Christus is niet in de wereld gekomen om den vrede te brengen, maar het zwaard. Gorden we ons dan allen aan ten strijde, niet wanhopende aan de overwinning, want de Heere is onze banier.”

„De Heere is onze banier,” herhaalden alle aanwezigen.

De echo der bergen weerkaatste die talrijke stemmen en nog klonk het door de rotskloven heen:

„De Heere is onze banier.”

Calvijn sprak met veel gezag; hij sleepte zijn hoorders mede en werd ook zelf medegesleept. Hij gevoelde echter zijn geestelijke zwakheid en de behoefte, die zij allen hadden aan den Heiligen Geest. Hij viel op de knieën onder die eenzame gewelven; de geheele vergadering knielde met hem neder en er steeg tot den troon van God een vurig gebed op, beaamd door allen

die het aanhoorden, een dankzegging voor des Heeren groote goedertierenheid en tevens een bede om kracht en moed voor den moeielijken strijd, die hun wachtte.

De vergadering was afgelopen. De hoorders gingen bewogen heen. Zij waren getroffen door het zoo eenvoudige en sterke geloof van den Hervormer en verscheidenen onder hen keerden langs de eenzame paden naar Poitiers terug met een nieuwe overtuiging in het hart.

Calvijn en zijn vriend bleven nog een wijle toeven, maar begaven zich toen ook op den terugweg, de laatste den Heere dankende, dat Hij ook hem dat geloof had geschonken door middel van zijn dienstknecht, den Hervormer; de eerste God lovende, dat Hij hem had willen sparen voor den dienst van Zijn koninkrijk door middel van dien eenvoudigen

ZOON VAN DEN WIJNGAARDENIER.

